

OVER EEN HET AARDGASVRIJ MAKEN VAN EEN
WIJK IN COMBINATIE MET HET VERKENNEN VAN
EEN NIEUWE BESTUURSTIJL

MAART 2024

DE KRONIEK VAN WENSINK ZUID

**MENINGEN OVER EN AANBEVELINGEN
AAN HET PROJECT, UIT INTERVIEWS VAN
13 BETROKKENEN**

AUTEUR: JOUKJE HIJLKEMA
(MET ONDERSTEUNING VAN ANNE SCHEINBERG)

Inhoudsopgave

Aanleiding en opzet interviews	4
Opzet interviews	4
Lijst geïnterviewden en achtergrond	4
<i>Gemeente Borne</i>	4
<i>Gemeenteraadsleden</i>	4
<i>Wijkraad Wensink-zuid</i>	5
<i>Wijkbewoners</i>	5
<i>Welbions</i>	5
Achtergrond interviewers en auteurs	5
Duiding van het project: ‘six blind man and an elephant’	5
Hoofdrolspeleers en rollen in het project	6
Gemeenteraad Borne	6
Wethouder(s) Energietransitie gemeente Borne	6
Programmamanager gemeente Borne	6
Wijkraad Wensink Zuid	7
Wijkbewoners	7
Studio Vers Bestuur	7
Communicatieadviseur / procesbegeleider	7
Wat is er vooral wel gebeurd?	7
In de wijk, op sociaal gebied:	8
Op technisch vlak.....	8
Op politiek niveau, binnen de gemeente en de gemeenteraad:.....	9
Wat is niet gebeurd en waarom niet?	9
In de wijk, op sociaal gebied:	9
Op technisch vlak:.....	10
Op politiek niveau, binnen de gemeente en de gemeenteraad:.....	10
Wie deed wat en wie niet?	10
Wat is de stand van zaken van het project?	11
Aardgasvrij maken van Wensink Zuid.....	11
Verkennen nieuwe bestuursstijl	11
Het project in z'n geheel; Het mag niet stoppen!	12
Wat zien we, nu we terugblikken?	12
Analyse	13
Struikelblokken onderschatten, niet zichtbare valkuilen.....	13
<i>Voor de gemeente en de gemeenteraad</i>	13
<i>Voor de bewoners</i>	13
<i>Voor iedereen</i>	13

Gemiste kansen.....	14
<i>Voor de gemeente en de gemeenteraad</i>	14
<i>Voor bewoners</i>	14
<i>Voor de woningcorporatie Welbions</i>	14
Hoe nu verder: aanknopingspunten	15
Vertrouwen en wantrouwen	15
Leiding en begeleiding.....	15
Wenkend perspectief en de wil om te veranderen	15
Hoe nu verder: aanbevelingen korte termijn	16
Voor gemeente (ambtelijk en bestuurlijk).....	16
Voor de gemeenteraad.....	17
Voor bewoners	17
Voor iedereen.....	17
Bijlage 1: Projecttijdlijn met belangrijke mijlpalen in het project	18
Bijlage 2: Aanhalingen uit de interviews	21
Het ontstaan en de start van het project	21
Het verloop van het project	21
Hoe gaan we door? Mogelijke oplossingsrichtingen	22
Bijlage 3: Gedicht ‘Six blind men and an elephant’	24

Aanleiding en opzet interviews

Aanleiding

Aanleiding voor het maken van deze kroniek is de tussenfase waar het project- Wensink-zuid aardgasvrij en het verkennen van de nieuwe bestuursstijl cocreatie- zich bevindt. Er is stilte na de laatste wijkbijeenkomst in 2023 en de gemeente wil graag een evaluatie zien van het project. Het lijkt ook een natuurlijk moment om op te tekenen in welke fase het project zich nu bevindt. Het is tevens een manier om op de meest participatieve manier -namelijk door het opschrijven van meningen van betrokkenen- een duiding te geven aan de fase waarin we ons bevinden.

De Kroniek van Wensink-zuid is voor de gemeente Borne, voor de gemeenteraad en voor alle wijkbewoners van Wensink-zuid, in willekeurige volgorde: voor de een niet meer of minder belangrijk dan voor de andere.

De Kroniek van Wensink-zuid is ook een eerste verslaglegging van een deep-participatieproject op cocreatie-niveau, zoals gemeente Borne nog nooit eerder heeft gedaan. Het geeft lessen en kansen weer voor volgende participatietrajecten.

Met de opbrengst uit deze kroniek kan de gemeente Borne (ambtelijk en bestuurlijk) richting geven aan het vervolg van het project.

Opzet interviews

Er is gekozen voor een waarderende manier van vragenstellen aan verschillende betrokkenen in het project. Het gaat niet om goed of fout, het gaat evenzeer niet om objectief het verhaal naar voren te brengen wat geschetst wordt. Alle meningen samen kleuren de kroniek. Het is nooit de bedoeling geweest een oordeel te geven over het project, enkel de meningen zijn opgeschreven die uit de verschillende interviews zijn opgetekend. Alle geïnterviewden zijn vooraf op de hoogte gesteld dat hun bijdrage opgenomen wordt in deze kroniek, op een anonieme en niet herleidbare manier. Alle interviews zijn opgenomen op een dictafoon, met toestemming van de geïnterviewden. Naast deze digitale verslaglegging zijn per persoon aantekeningen gemaakt door interviewers.

Nagenoeg alle geïnterviewden hebben ook een eigen tijdslijn gemaakt met de voor hen belangrijke momenten in tijd uit het project. Deze tijdslijn is samengevoegd en vind u terug in deze kroniek.

Lijst geïnterviewden en achtergrond

Gemeente Borne

- Marcel Wielinga - programmamanager energietransitie
- Michael Geerdink - wethouder duurzaamheid

Gemeenteraadsleden

- Roelof-Jan Naaktgeboren - GB 90
- Jan de Vries - raadslid Groen links / PVDA
- Henk van den Berg - fractievoorzitter Borne Nu
- Ernst Janssen - D66

Ook andere partijen uit de gemeenteraad van Borne zijn uitgenodigd voor het weergeven van hun ervaring met het project en het delen van hun mening in een interview. De fractieleiders van VVD, CDA en SP hebben hier niet op gereageerd. De fractieleider van Lokaal BHZ reageerde na de verstreken data. Als de wethouder en projectleider het toestaan, kan die alsnog een (digitaal) gesprek krijgen

Wijkraad Wensink-zuid

- Frans Spekschate – lid wijkraad Wensink

Wijkbewoners

- Jordy Kuipers
- Jos Kormelink
- Wim Menheere
- Rob Stapper
- Dirk Rozendal
- Ina Roerink

Welbions

De projectleider energietransitie van Welbions is ook uitgenodigd voor het geven van zijn mening. Echter, hij is helaas niet verschenen en heeft geen afgevaardigde gestuurd.

Achtergrond interviewers en auteurs

Anne Scheinberg heeft als participatiemethodoloog en adviseur een ondersteunende rol bij voor Studio Vers Bestuur gehad. Haar participatiekennis heeft zijn oorsprong in Anne's werk in ontwikkelingssamenwerking op gebied van milieu, afval en hergebruik. Ze is van huis uit hergebruik- en afvalspecialist en heeft wereldwijd en in Europa in verschillende projecten gewerkt.

Joukje Hijlkema is strategisch verbinder en werkt als zelfstandig adviseur, onder meer voor gemeente Borne. Ze heeft in verschillende participatietrajecten gewerkt als facilitator en begeleider. Voor de gemeente Borne heeft ze als communicatieadviseur naast de programmamanager energietransitie de eerste stappen gezet om het thema energietransitie voor de gemeente Borne op de kaart te zetten. Ze is als communicatieadviseur gestart in het project Wensink-zuid aardgasvrij en later, in een meer onafhankelijk procesbegeleider verder gegaan in het project.

Duiding van het project: 'six blind man and an elephant'

In de interviews is uitgegaan en gesproken over een duoproject zoals de programmamanager en de wethouder het omschrijven. We omschrijving twee stromingen binnen het project: de eerste gaat over de wijk Wensink-zuid aardgasvrij maken en stroming twee heeft zijn focus op het werken met een vernieuwende vorm en aanpak van overheidsbestuur, die de leden van Studio Vers Bestuur soms "cocreatie" noemen.

Echter, vanuit de interviews sippelt een zekere maat van verwarring door. Weinig van de mensen waarmee gesproken is, kon duiden wat het project precies inhield. Bijna alle deelnemers leggen de nadruk óf op energietransitie, óf op bestuurlijk vernieuwing, maar hebben een beperkt beeld op hoe die samen (horen te) gaan of kunnen gaan. Vrijwel iedere betrokkene projecteerde zijn of haar eigen waarheid, mening en ervaring op het project. Dat geldt voor veel zaken:

- het moment en de manier van de start project;
- wie het project bedacht had, of eigenlijk: wie de bal opgooide om het project te starten;
- of er wel of niet een plan was;
- of bewoners van de wijk Wensink Zuid gevraagd waren of ze het proefkonijn wilden zijn; of ze het zelf aangevraagd hebben; of het bestuurlijk of politiek aan de wijk opgelegd werd;
- welke rol de wethouder, de programmamanager, de gemeenteraad en de bewoners hadden en of ze voor zo'n rol hadden gekozen;
- welke rol Studio Vers Bestuur had en waarom ze in het project meedraaide;

- wie eindverantwoordelijk was voor het project;
- wat de afspraken , spelregels of kaders waren en of die er wel waren;
- waar het leiderschap lag, en ook waarom (in de beleving van sommige) de impuls om leiding te nemen telkens gedempt was door wisselende verantwoordelijkheid aan te zwengelen in werkgroepen;
- of er daadwerkelijk ruimte was voor bestuurlijke vernieuwing en
- of bewoners echt zelf mochten beslissen.

Het is dan ook gemakkelijk de metafoor te gebruiken van het oude Indiase verhaal 'six blind man and a elephant'. De moraal van dit verhaal en daarmee de gelijkenis met het project is dat mensen de neiging hebben om de absolute waarheid te claimen op basis van hun beperkte, subjectieve ervaring, terwijl ze de beperkte, subjectieve ervaringen van andere mensen negeren, die even waar kunnen zijn.

We kunnen in elk geval vanuit de interviews, een redelijk duidelijk beeld schetsen over wat de gemengde indrukken waren. En wat wel en niet bekend was volgens de meningen van de geïnterviewden:

- De wijk Wensink-zuid moest hoe dan ook, aardgasvrij worden, en dat als eerste wijk in Borne
- Keuzes zijn in principe te maken door de bewoners, maar tussen persoonlijke en collectieve alternatieven die gekozen en begrensd werden door de gemeente (in de persoon van programmamanager of de wethouder).
- De technische betrokkenen bij of via de gemeente geloven dat het beste alternatief voor een collectieve oplossing voor aardgasvrij leunt op een warmtenet met restwarmte van Twence.
- De bewoners mochten meebeslissen (maar bij voorkeur tussen door de gemeente aangedragen alternatieven)
- Het vertrouwen en het geloof in de vertegenwoordigers van de gemeente is onder de wijkbewoners aangetast door het gevoel dat de warmtenet een vereiste is/was
- Met name het spookbeeld van een warmtenet creëerde een duidelijk besef van wij en zij: twee (of meer) aparte kampen, weinig neutraliteit, niemand die echt te vertrouwen is/was.

Hoofdrolspelers en rollen in het project

Gemeenteraad Borne

De huidige gemeenteraad zit nu bijna 2 jaar in haar ambtsperiode en heeft een rechtspolitiek karakter. Het project Wensink-zuid aardgasvrij vs. nieuwe bestuursstijl is gestart in de vorige raadsperiode, met een ander politiek karakter.

Wethouder(s) Energietransitie gemeente Borne

De huidige wethouder die energietransitie in portefeuille heeft, zit nu bijna twee jaar in deze rol. Het project Wensink-zuid aardgasvrij vs. nieuwe bestuursstijl is gestart met akkoord van de vorige wethouder. Bij zijn aantreden heeft de nieuwe wethouder zijn best gedaan het project zich eigen te maken en een eigen draai eraan gegeven.

Programmamanager gemeente Borne

Binnen de gemeente Borne is ambtelijk een projectmanager (ook wel programmamanager genoemd) om het project Wensink-zuid aardgasvrij te begeleiden. De functie van de programmamanager is gedurende het project verschoven van programmamanager duurzaamheid

naar projectleider energietransitie. In mei 2022 is de programmamanager van gemeente Borne uitgevallen wegens ziekte, en was tot november 2022 afwezig. Hij is niet vervangen in dit project.

Wijkraad Wensink Zuid

De wijkraad is een actieve groep inwoners van Wensink-zuid die activiteiten organiseert voor ouderen en onder meer een aparte werkgroep energietransitie heeft. Onder de bezielende leiding van mw. Siny Boer wordt vooral een lans gebroken tegen de komst van een warmtenet. Er is enorm veel kennis opgedaan en gedeeld, met name over de voor- en nadelen van Twence als bron van warmte voor een warmtenet in de wijk, maar ook over individuele alternatieven, isolatie, warmtepompen, e.d.

De wijkraad geeft zelf aan dat ze niet officieel de functie heeft om als spreekbuis van de gehele wijk te dienen. Wel dat ze zich presenteert op politiek vlak, in haar eigen voordeel. Ook enkele bewoners willen qua mening niet over een kam geschoren worden met die van de wijkraad. De wijkraad was in eerste instantie een van de grote voorstanders en trekkers van het project, maar, mede door het gesteggel over wel of geen warmtenet, verdwijnt nu meer naar de achtergrond, ook wegens persoonlijke omstandigheden van de voorzitter.

Wijkbewoners

De wijk bestaat uit zo'n 900 woningen, waarvan zo'n 290 woningen in eigendom zijn van woningbouwcorporatie Welbions. Betrokkenheid van de bewoners in het project is hoog geweest, vooral in de eerste periode van het project. De wijk is enorm divers qua leeftijdsopbouw. De betrokkenheid in het project liet dit ook zien. Het project heeft zich in eerste instantie op alle bewoners gericht, maar vanaf oktober 2023 alleen op woningeigenaren. Dat komt omdat het besluit voor een alternatief voor aardgas bij huurwoningen niet bij de bewoners ligt, maar bij Welbions. Veel woningeigenaren zijn zelf al actief aan de slag gegaan met energiebesparing en hebben hun woning al voorzien van isolatie en zonnepanelen. De eerste collectieve inkoopacties van Borne zijn in Wensink-zuid gestart.

Studio Vers Bestuur

Studio Vers Bestuur is via Nieuwe Energie Overijssel (NEO) betrokken geraakt in het Wensink-zuid. Onder de bezielende leiding van Ferenc van Damme is bestuurlijke vernieuwing geïntroduceerd bij de programmamanager en de wethouder van de gemeente Borne. Er werd een lerend partnerschap opgezet om in Borne aan de slag te gaan met cocreatie, een van de stappen op de participatieladder.

Communicatieadviseur / procesbegeleider

In 2021, bij de 'informele' start van het project werd het project begeleid door een door gemeente Borne ingehuurde communicatieadviseur, tevens auteur van dit verslag. Deze communicatieadviseur had de opdracht om een verbindende rol tussen bewoners en gemeente Borne te nemen, maar er was hierdoor ook meer sturing door de gemeente Borne. Van 2022 is de communicatieadviseur uitgevallen wegens ziekte, tot maart 2023. Zij is niet vervangen in dit project. Na maart 2023 werd besloten dat rol meer separaat opgezet moest worden: de communicatieadviseur kwam terug als procesbegeleider, wederom ingehuurd en meer onafhankelijk van de gemeente en meer verbindend naar bewoners toe.

Wat is er vooral wel gebeurd?

De centrale vraag hierbij is of het de wijk Wensink-zuid gevraagd is, of dat het ze verteld is, of zelfs medegedeeld of ze mee wilden doen aan een pilot om op cocreatie-niveau in de wijk tot een alternatief voor aardgas te komen. Om een experiment te zijn. Hierover bestaan verschillende

lezingen en meningen. WE concentreren ons op wat vooral wel gebeurd is, uitgesplitst op verschillende onderdelen.

In de wijk, op sociaal gebied:

- In de actieve wijkraad Wensink Zuid -met als voorzitter mw. Siny Boer- was al een werkgroep energietransitie die fel tegen de komst van een warmtenet was.
- Deze wijkraad sloeg actief op de trom richting politiek Borne om de komst van een warmtenet met bron Twence tegen te houden.
- De wijkraad heeft in 2021 verschillende gesprekken gevoerd met de gemeente (voormalig wethouder, programmamanager van de gemeente) en vooral de wens uitgesproken geen warmtenet te willen en zelf op zoek te willen naar alternatieven. In samenwerking met Studio Vers Bestuur.
- De wijkraad heeft veel onderzoek gedaan over de mate van duurzaamheid van Twence als warmtebron voor een hoog temperatuur warmtenet, en was niet overtuigd van deze vorm van duurzaamheid.
- Iedereen in de wijk raakt overtuigd dat de gemeente van plan was om alle huizen aan te sluiten aan een warmtenet; echter was er weinig ruimte om die zorg ter discussie te stellen met de gemeenteraad noch de programmamanager.
- Een aantal raadsleden en wijkbewoners zijn hierin vast komen te zitten in de overtuiging dat het aansluiten bij een warmtenet de enige optie was.
- Er zijn collectieve inkoopacties voor zonnepanelen en isolatie georganiseerd door bewoners van Wensink-zuid voor inwoners van heel Borne
- Er waren in Wensink-zuid veel bewoners die zelf, als vroege vogel, early adapters, aan de slag gingen met het verduurzamen van hun huis
- Er zijn een aantal technisch onderlegde bewoners met veel kennis over duurzaamheid en de energietransitie
- Vanuit het gedachtegoed van Studio Vers Bestuur moest welke werkgroep uit steeds nieuwe bewoners bestaan. Na 3 bijeenkomsten is dat op advies van bewoners aangepast.
- In de wijk wonen een groot aantal van de Bornse energiecoaches
- Bewoners van de wijk wantrouwen de gemeente in grote mate
- Bewoners hebben actief geageerd tegen de komst van een warmtenet in de wijk
- Op de 5 verschillende wijkbijeenkomsten is telkens de vraag gesteld door de procesbegeleider, Studio Vers Bestuur en de werkgroepleden of men in 2030 aardgasvrij wilde worden en of men dit zelf samen wilde beslissen, in samenspraak met de gemeente. Het antwoord was in de meeste gevallen dat de bewoners zelf de regie wilden houden.
- In een fysieke enquête (2023) is –door bewonerswerkgroep 4- aan alle bewoners gevraagd of ze op cocreatie-niveau een alternatief voor aardgas willen zoeken: respons 20%. 2% vindt dat gemeente moet beslissen. Ruim 70% wil op cocreatie-niveau werken.

Op technisch vlak

- Er is in de Transitievisie Warmte (2021) onderzoek gedaan naar de meest kansrijke opties voor aardgas in alle wijken van Borne, met een hoog temperatuur warmtenet (en Twence als warmtebron) voorop als kansrijke optie.
- De woningen in Wensink-zuid zijn van oorsprong veelal slecht geïsoleerd (jaren '70 woningen) en dus geschikt voor een hoog-temperatuur warmtenet. Zo hoeft de woning niet per se geïsoleerd te worden om het toch aangenaam warm in huis te hebben.
- De gemeente zet ook in Wensink-zuid in op energiebesparing en isolatie, wat een soort van tegenstelling is om in Wensink-zuid toch een warmtenet te willen realiseren.

- De gemeente Borne heeft met Twence en Cogas als samenwerkingspartners het mogelijke tracé voor een hoog temperatuur warmtenet uitgezocht.
- Er is een intentieovereenkomst getekend door de gemeente Borne, Hengelo en Enschede samen met Cogas en Twence om de haalbaarheid te onderzoeken van een HT warmtenet met als bron warmte van Twence.

Op politiek niveau, binnen de gemeente en de gemeenteraad:

- De gemeente heeft in haar Transitievisie Warmte Wensink-zuid aangewezen als een wijk die kansrijk is om in 2030 aardgasloos te worden.
- De gemeenteraad en de wijkraad (die actief is maar niet alle bewoners vertegenwoordigt) zijn hiermee akkoord gegaan.
- De gemeente ziet als alternatief voor aardgas een hoog temperatuur warmtenet met restwarmte van Twence als collectieve optie of een hybride warmtepomp als alternatieve, maar individuele optie.
- In een informele raadsbijeenkomst is de groep aanwezige raadsleden, voormalig wethouder en de programmamanager van de gemeente akkoord gegaan met een pilot, met een experiment, een lerend partnerschap om op cocreatie-niveau alternatieven voor aardgas te vinden voor de wijk
- de huidige wethouder is opgegroeid in Wensink Zuid
- de beschikbaarheid van restwarmte van Twence en de gelegenheid om dat te benutten en bewoners daarvoor te laten betalen, kwam ook ten goed van Gemeente Borne, tevens een aandeelhouder in Twence
- Groen Links /PVDA en GB 90 hebben met regelmaat de wijkbijeenkomsten bezocht om zich te informeren over de stand van zaken van het project. D66 is ook bij een aantal bijeenkomsten aanwezig geweest
- Een groot aantal raadsleden en wijkbewoners zijn vast komen te zitten in de overtuiging dat het realiseren van een warmtenet de enige of voorkeursoptie was voor Wensink-zuid, zonder dat dat op een democratische manier besproken is.
- In maart 2022 zijn gemeenteraadsverkiezingen gehouden: dat betekende een andere, meer rechtse gemeenteraad en een nieuwe wethouder
- In mei 2022 is de programmamanager van gemeente Borne uitgevallen wegens ziekte tot november 2022.
- In juli 2022 is de communicatieadviseur voor het project van gemeente Borne uitgevallen tot maart 2022. En teruggekomen in een andere rol als procesbegeleider voor bewoners.

Wat is niet gebeurd en waarom niet?

In de wijk, op sociaal gebied:

- De voorzitter van de wijkraad is-wegens privéomstandigheden- nauwelijks meer betrokken in het project
- De wijkraad heeft geen sturende, begeleidende rol gespeeld in het vervolg van het project.
- Er kwamen gedurende de tijd steeds minder wijkbewoners naar de openbare bijeenkomsten
- Er was geen consistente werkgroep onder de bewoners in het begin van het project: elke keer wisselde de samenstelling. Vanaf juli 2023 werd gestart met een vaste groep mensen een wisselende groep die samen de nieuwe werkgroep vormden.

Op technisch vlak:

- De technische onderzoeken naar andere alternatieven voor aardgas in Wensink-zuid zijn niet actief gecommuniceerd door gemeente. De bewoners, maar ook andere betrokkenen kregen daardoor het idee dat dit de enige optie was.

Op politiek niveau, binnen de gemeente en de gemeenteraad:

- In de periode tussen 2021 en het heden, zijn de vier meest betrokken individuen -de programmamanager Marcel Wielinga, de communicatieadviseur Joukje Hijlkema, het meest actieve lid van de Wijkraad Siny Boer en Ferenc van Damme, vertegenwoordiger van Studio Vers Bestuur- ieder voor een periode van meerdere maanden tot driekwart jaar, uitgevallen, waardoor de continuïteit en geloofwaardigheid van het project onder druk kwam te staan. Dat heeft een wissel op het project getrokken, telkens weer. Dat lijkt een indicator van zwak-institutionele inbedding.
- Er is geen officieel raadsbesluit genomen voor het duoproject (cocreatie/vernieuwende bestuursstijl en aardgasvrij)
- De communicatie van de gemeente was niet duidelijk, professioneel of daadkrachtig. Bijvoorbeeld, er is door de gemeenteraad te weinig tijd en aandacht gegeven om het project zich eigen te maken, noch is er ooit een brief gestuurd vanuit de gemeente met de mededeling van de insteek van de pilot, noch met een officiële uitnodiging aan wijkbewoners om mee te doen aan het experiment
- Er is nooit – in persona of in het algemeen- de vraag gesteld door de gemeente of de wijk aardgasvrij wil worden en dit op cocreatie-niveau wil doen
- De communicatieadviseur voor het project is in haar afwezigheid van juli 2022 tot maart 2023 niet vervangen door de gemeentelijk opdrachtgever
- De vraagstelling over hoe en wat was -- van het oogpunt van menig bewoners, niet neutraal.
- De bezwaren van de bewoners en de Wijkraad jegens een warmtenet waren niet serieus genomen, er was amper geluisterd naar de bezwaren, en hun weerstand was of gebagatelliseerd, of afgedaan als een soort standaard milieuprotest (de smaken hierover verschillen per geïnterviewden)
- De gemeenteraad is niet voldoende geïnformeerd over het doel van het project en over de stand van zaken. Anderzijds is de gemeenteraad ook niet actief op zoek gegaan naar informatie. Het lijkt alsof het ambtelijk orgaan van de gemeente Borne de 'poort ter informatie' soms bewust dicht hield voor de raad. De redenen die genoemd zijn, zijn drukte op de raadsagenda en onder de raadsleden an sich.

Wie deed wat en wie niet?

Het lijkt erop, luisterend naar de meningen in de interviews dat niemand iets aan iemand heeft gevraagd over het project, gedurende de periode dat er sprake is van een project. En dat dat de reden is dat niemand iets doet en iedereen wacht op iemand. Het lijkt erop dat iedereen zich gedraagt als toeschouwer; niemand pakt de leiding. Het lijkt een gebrek aan energie, aan leiderschap of eigenlijk: aan een duidelijk, aangewezen leider. Wie dat moet zijn, is niet eenduidig genoemd door geïnterviewden. Er gebeurde wel heel veel wel en ook heel veel niet, zoals in bovenstaand stuk beschreven.

Wat is de stand van zaken van het project?

Aardgasvrij maken van Wensink Zuid

Niemand is hier duidelijk over, en de verscheidene geïnterviewden verschillen vaak van standpunt. De meest voorkomende stellingen over de stand van zaken luiden als volgt:

- De wijk heeft gepraat, maar "moet nog spreken" en/of "besluiten". Niemand inclusief de gemeenteraad, de wethouder, de programmamanager of de bewoners van de wijk geeft aan hiermee bezig te zijn, noch stelt zich verantwoordelijk om zo'n beslissingsproces te begeleiden. Iedereen wijst naar anderen die wat moet doen.
- Tegenwoordig is een relatief groot aantal bewoners bezig om individueel of licht collectief (bijvoorbeeld met gezamenlijk inkoop) bezig met het verduurzamen en aardgasvrij maken van hun eigen woning.
- Inmiddels hebben een aantal van de actieve mensen in de Wijkraad zich stilaan teruggetrokken uit het formele project, waardoor aardgasvrij Wensink-zuid volop in beweging is buiten het project en buiten de gemeente om.
- De urgentie op landelijk niveau en op lokaal politiek niveau is sinds de verschillende verkiezingen minder hoog: er waait een rechtse wind in Europa, in Nederland en in Borne. Politici zijn minder stellig over de noodzaak om snel actie te nemen op het vlak van energietransitie.
- Niemand van de gemeente blijkt te weten of er nog een warmtenet is of komt. Technische inzichten volgen elkaar heel snel op, waardoor nieuwe mogelijkheden lijken te verschijnen. Maar sociaal en institutioneel is het project stil komen te staan.
- Na lang vragen tijdens de novemberbijeenkomst in de kerk hebben zich twee nieuwe werkgroepleden aangeboden, die aan de beurt zijn een bijeenkomst of actie te organiseren. Maar niemand lijkt zich er verantwoordelijk voor te voelen.

Verkennen nieuwe bestuursstijl

- Niemand weet wat de stand van zaken is. Sommige mensen laten merken in de interviews dat de verkenning van een nieuwe bestuursstijl zeker niet top of mind is. Begeleiding door Studio Vers Bestuur staat on hold: er is nu geen zichtbare aandacht voor cocreatieprocessen en -projecten.
- De gemeenteraad heeft tot op heden nog geen geldend participatiebeleid waaraan ze kan toetsen en vooral waarmee ze kan leren hoe participatie en de verschillende vormen toegepast kunnen worden. Tot op heden is het project in Wensink-zuid de enige die benoemd is als participatieproject, maar niet officieel vastgelegd.
- Binnen de gemeente Borne lijken verschillende opvattingen over hoe het nu gaat met verkennen van de nieuwe bestuursstijl. Dat varieert tot 'we moeten vooral doorgaan' tot 'laten we de regie maar terugnemen' en 'we hoeven niet meer aan participatie te doen in dit project'.
- Sommige betrokkenen hebben verkennen van de nieuwe bestuursstijl cocreatie gezien als middel, sommigen als doel om de wijk aardgasvrij te maken. In elk geval dacht iedereen dat het zou helpen de wijk aardgasvrij te maken.
- Niemand van de bewoners heeft iets gemerkt van een nieuwe bestuursstijl.
- Zelfs binnen de gemeente en gemeenteraad was er weinig besef van de impact en verschil met gang van zaken in gewone projecten.

- Cocreatie werd beschouwd als iets van Studio Vers Bestuur en van de procesbegeleider. De gemeente en de gemeenteraad voelden zich geen eigenaar ervan. Het werk gezien als ingehuurde cocreatie.

Het project in z'n geheel; Het mag niet stoppen!

- Nagenoeg alle geïnterviewden geven aan dat het project door moet gaan, maar dan in een nieuwe fase.
- Er wordt in de interviews wel een kartrekker genoemd: de procesbegeleider. Maar telkens wordt ook gesproken dat 'dit niet te doen is binnen zo weinig tijd', 'de gemeente meer hiervoor moet faciliteren' en 'dat je in je eentje de groep niet meekrijgt'.
- Maar ook: niemand weet of het project door kan of mag gaan, niemand weet of er nog een rol voor hen of de wijk zelf is. Nu begeleiding van Studio Vers Bestuur on hold staat, is er geen zichtbare aandacht voor cocreatie-aspecten. Dat de wijk aardgasvrij wordt is zeker, op een manier met of zonder cocreatie.

Wat zien we, nu we terugblikken?

- De vaart is --in de optiek van vrijwel alle betrokkenen -- eruit, (en waarschijnlijk niet terug te krijgen)
- Sommige geïnterviewden twifelen of het project door moeten gaan
- De gemeenteraad, de wethouder en de projectleider hebben meer kennis over de verschillende vormen van nieuwe bestuursstijl nodig en hoe ze deze kunnen oefenen
- De meerderheid van de geïnterviewden, ongeacht of ze bewoners of politici of ambtenaren zijn, acht dat ze zelf alles eraan gedaan hebben wat mogelijk en nuttig was, maar anderen pakten het niet op of hebben het laten afweten
- Het wantrouwen naar de gemeente is groot, nog groter dan voordat het project startte
- de bewoners (of in elk geval alle leden van de Wijkraad en alle geïnterviewde bewoners) willen duidelijk geen warmtenet
- De bewoners willen concrete informatie over alle verschillende opties (en dan gaat het vooral over kosten)
- De manier van informeren door de gemeente over de Transitievisie Warmte is niet overgekomen bij veel bewoners, maar ook veel raadsleden kennen de inhoud, duiding en geldigheid niet goed
- Het project is een katalysator geworden voor het nemen van individuele stappen om aardgasvrij te zijn. Het enthousiasme voor de energietransitie lijkt toegenomen en de drang om collectief op zoek te gaan naar een alternatief te zijn gezakt.
- Er is weinig aandacht meer voor verkennen nieuwe bestuursstijl. De vraag is of dit door de gemeente en de gemeenteraad ooit serieus is genomen.
- Cocreatie is beschouwd als communicatie: veel zenden. Door het creëren van de zwerm - volgens het gedachtegoed van Studio Vers Bestuur- is veel cocreatie ontstaan in de wijkbijeenkomsten. Maar aan de kant van de gemeente en gemeenteraad is het niet serieus genoeg genomen.

Analyse

Struikelblokken onderschatten, niet zichtbare valkuilen

Voor de gemeente en de gemeenteraad

- Dat er binnen de gemeente Borne maar een persoon verantwoordelijk was voor dit project met als een 'einzegang' als gevolg. Of eigenlijk: er was geen steun, maar ook geen gezonde discussie over het project wat tot inzichten kon leiden.
- Er waren tussen de programmamanager, de wethouder, maar ook de gemeenteraad meerdere conflicterende belangen over meerdere aspecten in het project. Denk aan het belang van een duurzame warmtevoorziening, relaties met Twence als belangrijke stakeholder of oude patronen in relaties met de wijkraad en meningen over vermeend klimaatactivisme
- Dat de landelijke opdracht (aardgasvrij in 2050, sommige wijken al eerder) uitgevoerd moet worden door de gemeente terwijl het in de leefomgeving van een bewoner plaatsvindt (grote mate van impact).
- Dat een enorm grote overheidsopdracht (aardgasvrij in 2030/2050) te groot was om bij bewoners neer te leggen. En ook nog eens zonder ervaring in bewonersparticipatie op hoog niveau. Het zou een fantastische kans zijn geweest om te leren, maar het afbreukrisico op vertrouwen en angst voor loslaten is te groot gebleken
- Starten met een participatietraject op cocreatieniveau terwijl er nog geen vastgesteld participatiebeleid bij de gemeente Borne was.
- In mei 2022 confronteerde de gemeente de wijkbewoners met 6 uitgangspunten uit de Transitievisie Warmte, die als spelregels moesten dienen voor het project Wensink-zuid. Eenzijdig, tijdens het spel kunnen geen spelregels aangepast worden in een cocreatie proces.
- Binnen de gemeenteraad van Borne is wisselende aandacht voor de energietransitie, maar vooral, er is geen consensus over de urgentie dit thema aan te pakken. Dat zorgt voor verdeeldheid en desinteresse. Een gedragen besluit is daarom nagenoeg uitgesloten.
- Participatie verwarren met communicatie: communicatie en participatie hebben een wisselwerking met elkaar: daar was te weinig kennis over en ervaring mee. Ook het belang ervan is ambtelijk (niet alleen door de programmamanager, maar wel als gevolg van de 'einzegang' onderschat.
- De impact van de gevolgen voor de media-aandacht over de voorgenomen samenwerking tussen gemeenten, Cogas en Twence zijn onderschat voor het project Wensink-zuid. Ondanks de uitkomst van de voorgenomen samenwerking.

Voor de bewoners

- Met name voor de wijkraad Wensink-zuid: onwetendheid over participatie, samenwerking in de wijk en de impact van dit enorm grote project. Gecompliceerd door het terugtrekken van een sterk en competente leidster, Siny Boer
- Gebrek aan (technische) kennis over de energietransitie en over ambtelijke en bestuurlijke processen binnen de gemeente en gemeenteraad.
- Steeds wisselende werkgroepen voor het project in de eerste helft van het project.

Voor iedereen

- De angst voor het loslaten van systemische patronen tussen overheid en burgers. Of eigenlijk: het gebrek aan vertrouwen onderling.
- De enorm negatieve media-aandacht, bijna hetze tegen warmtenetten in Nederland. Zonder hierbij te pareren of de feiten wel of niet juist waren.

- Het project zien als 'spielerei': hierdoor ontstond bij bewoners het gevoel of de intenties om bewoners te laten beslissen over een alternatief voor aardgas, wel echt waren.
- Omdat energietransitie al langer in de wijk bestond, was er meer behoefte aan concrete info. Onderschat door Studio Vers Bestuur, de procesbegeleider en de programmamanager. De nadruk is gelegd op grote bijeenkomsten om zwerm te creëren: maar had kunnen gaan om technisch onderwerp en de persoonlijke behoeften.
- Het leek alsof de technische mensen bestuurlijke vernieuwing niet serieus noemen. En dat bestuurders de technische behoefte niet serieus namen.
- Participatie (impliciet) begrepen als "interesse opwekken" in plaats van het versterken van besluitvaardigheid en eigenaarschap.

Gemiste kansen

Voor de gemeente en de gemeenteraad

- Dat de gemeenteraad niet regelmatig bijgepraat is over de voortgang van het project
- Dat de gemeenteraad nog niet voldoende kennis en ervaring heeft van de verschillende vormen van nieuwe bestuursstijlen en vooral: de impact ervan. De tijd begint te dringen, want de omgevingswet is in werking getreden.
- Dat de gemeenteraad tijdens het project gewisseld is van samenstelling na de verkiezingen
- Dat de procesbegeleider en de programmamanager in hun beider tijd van afwezigheid niet voldoende vervangen zijn.
- Dat de gemeente nooit officieel en persoonlijk kenbaar heeft gemaakt dat het project van start ging en hoe het proces eruit zou zien
- Met de wijsheid van nu -nu nieuwe bestuursstijlen in opkomst zijn- hadden er duidelijke kaders gesteld moeten worden bij aanvang van het project. Die duidelijk met iedereen besproken hadden moeten worden. Hier was onbewust, geen aandacht voor.

Voor bewoners

- Dat ze te laat concrete informatie hebben ontvangen over verschillende alternatieven van aardgas
- Er is nog steeds geen zicht op de prijs van het warmtenet. Dat is cruciaal voor bewoners. Ook de huidige publicaties over warmtenetten geven steeds meer een negatief beeld. De meeste bewoners zullen dit niet accepteren. Immers er is beloofd dat de energieprijzen vergelijkbaar is met die van warmte uit gas.
- Van vrijwilligers in het proces kun je niet verwachten dat de communicatie naar de bewoners professioneel wordt opgepakt.

Voor de woningcorporatie Welbions

- Kennis en ervaring opdoen over participatietrajecten
- Welbions was niet zichtbaar als partner in dit project; Welbions voerde haar eigen koers, waardoor huurders als wijkbewoners zich in de steek gelaten voelde. Dit werd alleen maar sterker, omdat een warmtenet – met al haar negatieve media-aandacht- als enige optie voor de huurwoningen zou gelden als alternatief voor aardgas. Er was nagenoeg geen communicatie naar huurders toe. Bewoners hebben wel poging gedaan om dichterbij te komen, en advies te geven voor huurders, maar daar is geen stap in gezet door Welbions. Het had een heel mooi coöperatief project kunnen worden. Maar dat kan nog steeds.

Hoe nu verder: aanknopingspunten

Vertrouwen en wantrouwen

Het lijkt erop, luistrend naar alle meningen uit de interviews, dat het vertrouwen onderling rond het vriespunt is gezakt; op microniveau (in de gemeente Borne) erkent deze gemeente dat er te veel losgelaten is, ziet nu weinig beweging en voortgang en aandacht is voor het inhoudelijk verhaal van het project. Het lijkt erop dat de teugels strakker aangetrokken moeten worden, ingeperkt moet worden vanuit gemeentelijk perspectief, om de boel vlot te trekken, persoonlijke deadlines te halen om tot een landelijk erkend plan te komen (een wijkuitvoeringsplan). Een contradictie, omdat inwoners en ook raadsleden te weinig kennis hebben van het inhoudelijke onderdeel van het project. Het gaat dan vooral om kennis over techniek, beleving en mening van de wijkbewoners. Op macroniveau speelt er ontzettend veel wantrouwen tussen overheid jegens inwoners. We zien dat op en in veel landelijke thema's. Angst om de teugels los te laten speelt een belangrijke rol, zeker op het niveau binnen de gemeente Borne. En bang zijn voor de consequenties daarvoor. Meer verbinding met elkaar en meer contact met elkaar zou hier zeer helpend in zijn.

Leiding en begeleiding

De summiere begeleiding in beschikbare tijd van de procesbegeleider heeft volgens geïnterviewden niet voldoende bij kunnen dragen tot een succesvolle leiding en begeleiding. Er zijn veel successen geboekt, maar door er meer tijd aan te besteden, had dit tot meer successen kunnen leiden. Het gedachtegoed van Studio Vers Bestuur zorgde voor een project zonder planning en leider vooraf, omdat dat juist een democratisch besluit in de weg staat: de stem en het geluid van de groep was leidend. De zwerm mensen die eigenaar van het project wilden worden, volgens het gedachtegoed van Studio Vers Bestuur was zeker in het begin (tot mei 2022) groot. Door uitval van de procesbegeleider en de programmamanager en het gebrek aan (bege)leiding in het project, heeft de zwerm doen slinken. En niemand uit die zwerm voelde zich eigenaar van het project, om het weer op te pakken. Dat gebeurde pas een half jaar na de stilstand.

Velen zien de gemeente als beslisser in dit project. De gemeente is niet zichtbaar genoeg geweest. Ook bij de gemeente zelf was onduidelijkheid over de exacte rol.

Deskundige begeleiding van het project is essentieel; kennis van techniek, maar ook de wil om te luisteren naar bewoners in het cocreatieproces zou hand in hand moeten gaan. Eerlijke, transparant zonder verborgen agenda's en 'wie betaald, bepaald'. In de wijk zit ontzettend veel technische kennis, maar nog belangrijker: kennis van mensen, gewoonten, sociaal is essentieel in het project.

Het gaat om de menselijke maat, om een passende aanpak voor mensen. Mensen lijken soms te worden vergeten; een technische oplossing lijkt voorop te staan.

Wenkend perspectief en de wil om te veranderen

Is de gemeenteraad ooit dichtbij genoeg gekomen? Mochten ze dat vanuit ambtelijk en bestuurlijk oogpunt? Uit verschillende meningen blijkt dat er een soort voorselectie van informatie en mening werd gemaakt. Ambtelijk was er weinig behoefte aan inmenging van de raad. Iedereen beseft dat een deel van het besluit berust op technische info van hoog deskundig niveau. Waardoor nog ambtelijk, noch bewoners het idee hadden bestuurlijke vernieuwing relevant was. Dat sneeuwde onder. In een oefenproject als Wensink-zuid aardgasvrij vs. bestuurlijke vernieuwing had je ervoor kunnen zorgen dat bewoners en gemeenteraad op gedegen manier informatie en technische kennis kunnen opbouwen, maar dat was niet de insteek. Bewoners voelden zich ondergeschikt aan

expertisebureaus die door gemeente ingezet werden. En die weinig tot geen deel uitmaakten van het proces.

Toch zijn er veel positieve geluiden te horen in de interviews om tot een succesvolle afronding van het project te komen. Er zit nog energie om samen vooruit te bewegen bij vrijwel alle geïnterviewden; zeker bij raadsleden die positief tegenover energietransitie en cocreatie staan, en bij veel van de bewoners.

Maar om die energie te mobiliseren, is er een intensief initiatief nodig die voor een aantal maanden consequent en open het proces op gang brengt, houdt, en concludeert. De bereidheid van de gemeente om hier financieel en politiek energie in te steken is cruciaal en onzeker... Of doorstart mogelijk is zal vooral daaruit blijken.

Hoe nu verder: aanbevelingen korte termijn

In een intensief project als deze waarbij voor het eerst gewerkt en geoefend wordt met een nieuwe bestuursstijl, wordt veel geleerd. De aanbevelingen die hieronder weergegeven staan, komen voort uit de interviews. Er worden fouten gemaakt, maar om die om te zetten in waardevolle lessen, kan voor toekomstige projecten geleerd worden. Niets is verloren, niets is voor niets geweest, behalve als niets gedaan wordt met alles wat geleerd is.

Het lijkt alsof het project nu in een impasse zitten; het project verkeerd in een stilstand. Er is geen duidelijkheid bij geïnterviewden of het project nu stilstaat of nog loopt.

Voor gemeente (ambtelijk en bestuurlijk)

- De verantwoordelijk wethouder zou in de gemeenteraad, voor het college en voor de bewoners de impasse kunnen doorbreken. Door de koers te bepalen, helder te maken en te vertellen wat de mogelijke stappen zijn die gezet moeten of kunnen worden. In samenspraak.
- Biedt vaderlijkheid, zorgzaamheid en geef richting met zachte hand.
- Zorg voor duidelijke communicatie; dus niet alleen zenden, maar vooral meer luisteren naar bewoners. Dat begint bij het herbevestigen van het project en bewoners hierover allemaal, persoonlijk te informeren. Bijvoorbeeld middels een brief, maar ook via een wijkbijeenkomst die de gemeente organiseert. Opnieuw de stappen uitleggen en luisteren waar bewoners behoefte aan hebben.
- Organiseer op korte termijn informatiesessies over verschillende vormen van participatie bij de gemeenteraad. Voordat het participatiebeleid aangenomen wordt; want het is onmogelijk ergens over te beslissen als er geen kennis is over het onderwerp. Breng informatie naar de wijkbewoners toe, op een dienblad.
- Organiseer op korte termijn een informatiesessie over het project Wensink-zuid. Uitgangspunt is de kroniek met alle verzamelde meningen. Voorkom dat het een monoloog wordt, maar voer een gesprek.
- Stel een participatieadviseur aan voor toekomstige participatieprojecten in de omgeving. Werk volgens een vast en duidelijk stramien om kaders vooraf helder te scheppen en zo een participatieplan te maken wat helder en duidelijk is vooraf, voor iedereen.
- De onderlinge werkwijze tussen gemeente (ambtelijk en bestuurlijk) en gemeenteraad mag meer besproken worden. Nu lijken het eilanden waar alleen via formele wegen mee gecommuniceerd kan worden. Heb eens een gesprek 'met de benen op tafel', zonder politieke bedoelingen of belangen. Luister naar elkaar wat nodig is om de inwoners van Borne van dienst te kunnen zijn. De griffier kan hier een sleutelrol in spelen.

Voor de gemeenteraad

- Informeer u over het project, of u tegenstander bent of voorstander van een warmtenet, van cocreatie of participatie in het algemeen of van de energietransitie. Sta open, investeer tijd en aandacht.
- Investeer tijd en aandacht om u te verdiepen in alle vormen van participatie, zodat u in toekomstige projecten weet wat de impact is van participatieprojecten
- Vervul uw rol als volksvertegenwoordiger; loop de wijk in, ga naar bijeenkomsten en praat met wijkbewoners. Zo weet u wat er speelt.
- De onderlinge werkwijze tussen gemeente (ambtelijk en bestuurlijk) en gemeenteraad mag meer besproken worden. Nu lijken het eilanden waar alleen via formele wegen mee gecommuniceerd kan worden. Heb eens een gesprek 'met de benen op tafel', zonder politieke bedoelingen of belangen. Luister naar elkaar wat nodig is om de inwoners van Borne van dienst te kunnen zijn. De griffier kan hier een sleutelrol in spelen.

Voor bewoners

- Bewoners hebben behoefte aan concrete informatie zodat ze keuzes kunnen maken om hun woning aardgasvrij te maken. Organiseer hier informatieve bijeenkomsten voor waarbij alle alternatieven voor aardgas aan bod komen. Ook die nog niet marktrijp zijn op dit moment, zodat wijkbewoners zelf die informatie tot zich kunnen nemen.

Voor iedereen

- Een betrokken begeleider kan zorgen voor verbinding kan zorgen tussen partijen, vooral tussen gemeente, gemeenteraad en bewoners. Die kan luisteren naar alle betrokkenen. Een intermediair dus met voelsprietten. Die hoort en ziet door een onafhankelijke rol en zorgt dat onderhuids zeer niet omgezet wordt in ontstekingen of erger. Die onder de waterlijn kan kijken en kan zorgen voor een transparant proces.
- Het is niet realistisch te streven naar de beste optie voor iedereen: om te streven naar de nummer 1 als alternatief voor aardgas. Een acceptabele, maar meer gedragen tweede keus is ook voldoende.
- Heb niet de neiging de absolute waarheid te claimen op basis van eigen, beperkte, subjectieve ervaring, terwijl iedereen de beperkte, subjectieve ervaringen van andere betrokkenen negeren, die even waar kunnen zijn.
- Werk met vaste werkgroepen die bestaan uit bewoners, technisch experts en sociaal experts.

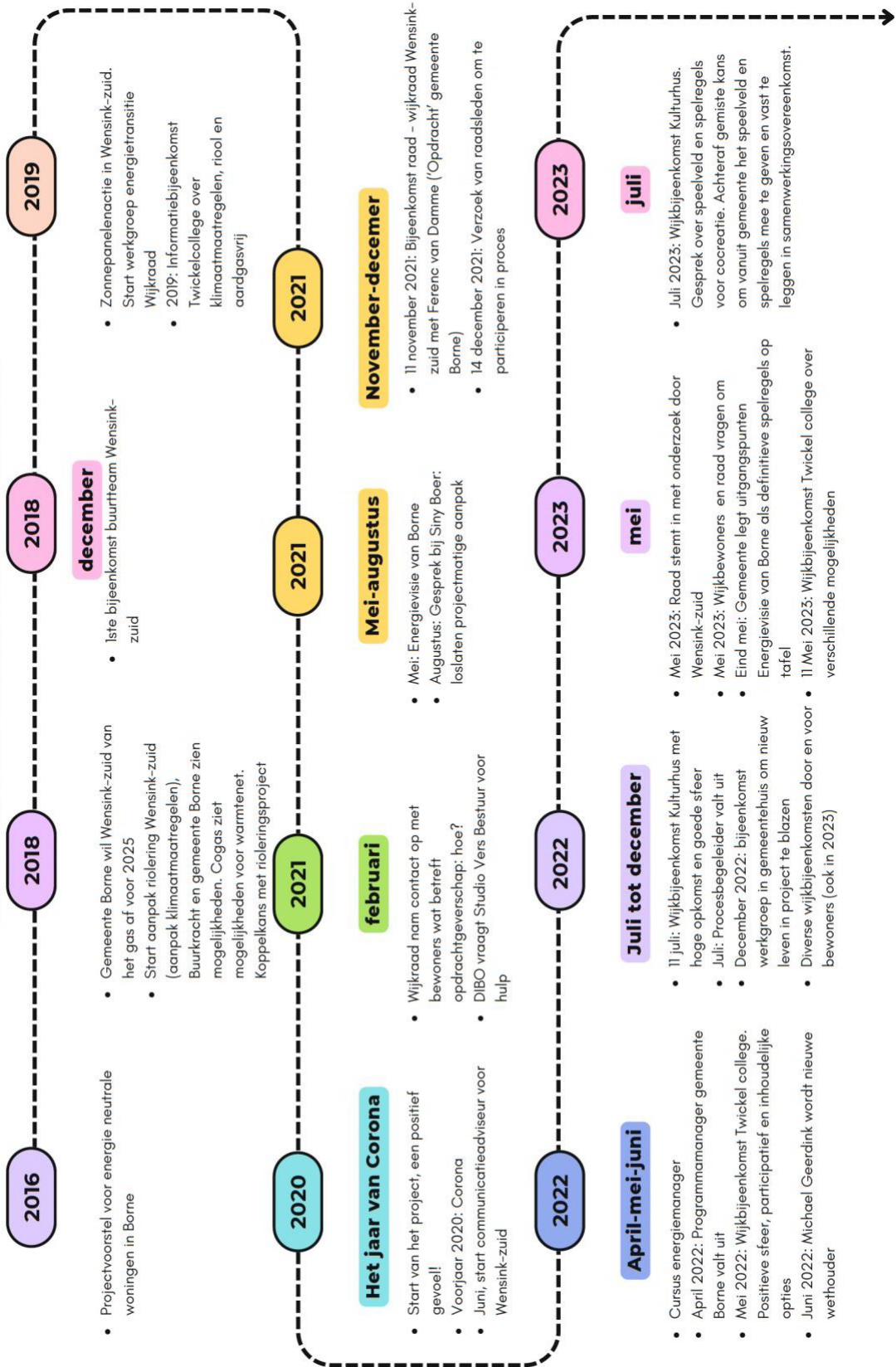
Bijlage 1: Projecttijdlijn met belangrijke mijlpalen in het project

De Projecttijdlijn (op de volgende pagina's) is dankzij de bijdrage van de volgende geïnterviewden tot stand gekomen. Ze hebben voor hen belangrijke momenten, mijlpalen of gebeurtenissen in het project, op een rij gezet en dezen zijn gebundeld in een totaaloverzicht:

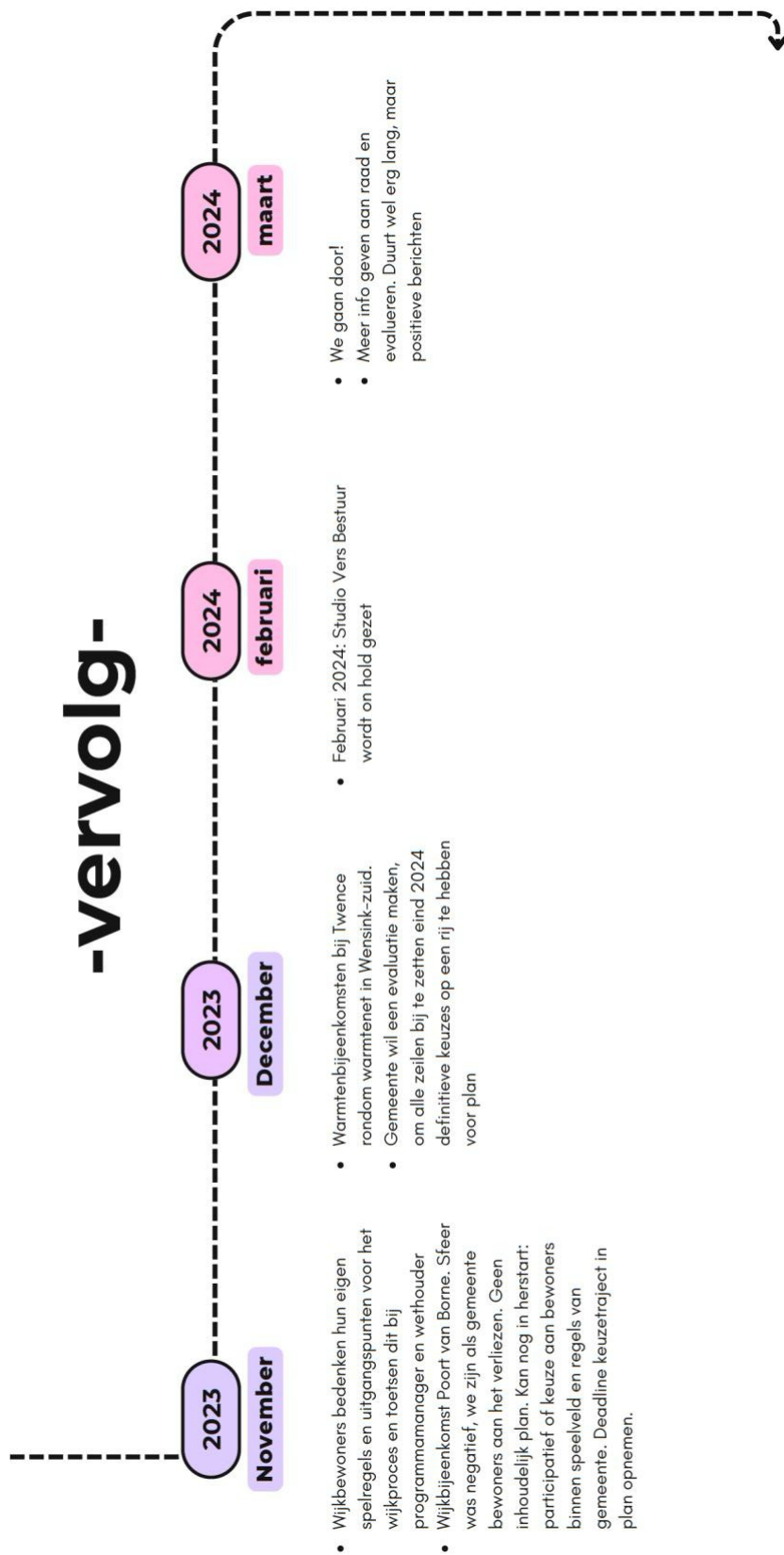
- Ernst Janssen
- Frans Spekschate
- Roelof Jan Naaktgeboren
- Joukje Hijlkema
- Jan de Vries
- Rob Stapper
- Marcel Wielinga

Projecttijdlijn Wensink-zuid

Belangrijke gebeurtenissen volgens geïnterviewden

-vervolg-

Bijlage 2: Aanhalingen uit de interviews

In de interviews zijn veel meningen ideeën en kritiek gegeven, soms conflicterend. We willen hier geen waardeoordeel aan geven als goed, fout, onzin of waarheid. De waarheid is een keus en ontzettend afhankelijk van het perspectief. Hieronder staan aanhalingen die de moeite waard zijn om te noemen. Ze zijn allemaal geanonimiseerd. Bronnen zijn bekend bij de interviewers.

Het ontstaan en de start van het project

- 'Een warmtenet met warmte van Twence was het doel van de gemeente. En externe experts vertelden dat dit de beste oplossing was'
- 'Het begon bij een burgerinitiatief met als doel energie te besparen'
- 'We wisten als bewoners niet dat er een project gestart was: we hebben geen brief gekregen'
- 'Ik deed mee in werkgroepen omdat ik een vinger aan de pols wilde houden'
- 'Ja, ik deed mee om een warmtenet tegen te houden'
- '5 tot 8 jaar geleden is het project al gestart. Er is een projectvoorstel voor gemaakt en dat is goedgekeurd door de raad. De voorzitter van de wijkraad is ook voorzitter van dit project waar we nu over praten'
- 'De voorzitter van de wijkraad heeft contact met Studio Vers Bestuur gelegd; daar heeft de gemeente niet aan bijgedragen'
- 'Het zou beginnen als Buurkrachtwijk: een bewonersinitiatief. Nu heeft de gemeente het overgepakt en losgelaten'
- 'Wensink-zuid is een early adapter-wijk. Ze waren al heel vroeg actief met energiebesparing'

Het verloop van het project

- 'Studio Vers Bestuur liet het lopen'
- 'Spelen is leuk maar wel binnen de lijnen die wij bepalen'
- 'Een proces al deze heeft tijd en ruimte nodig'
- 'Als de wijk geen warmtenet kiest, komt het er niet. Ondanks landelijke dwang zal er in Borne geen sprake van dwang zijn'
- 'Er was geen planning, dat was niet verstandig'
- 'Intern bij de gemeente was er maar één wil. Die persoonlijke stempel en mening werd er doorheen gedrukt. Gedurende het hele project, ten koste van de hele groep en tegen het gezamenlijk belang van de groep in'
- 'Voor de procesbegeleider alleen was het niet te doen'
- 'De wijk heeft gepraat, maar nog niet gesproken'
- 'Het project Spanjaardswijk heeft al veel geleerd van het project in Wensink-zuid'
- 'Er zijn belangen achter de schermen van de gemeente'
- 'Er is dwars tegen de wens van bewoners ingegaan, door individuele personen binnen de gemeente'
- 'We staan te ver van het bestuur af'
- 'De verkiezingen hebben een heel ander speelveld met zich meegebracht'
- 'De gemeenteraad beslist, maar accepteert schoorvoetend de inbreng van bewoners'
- 'Het gaat te traag, we moeten sneller; de energie zakt'
- 'Ik heb geen vertrouwen in de politiek, maar wel in de burens'
- 'Borne is aandeelhouder van Twence, dus het is toch al besloten'
- 'De gemeenteraad was volledig onzichtbaar'

- 'Als gemeenteraad hebben we te weinig tijd genomen om het project, aardagsvrij en participatie tot ons te nemen. Maar ik hoor via anderen dat het goed loopt'
- 'Studio Vers Bestuur was facilitator, de spreekbuis van het project'
- 'Terugkoppeling naar de raad was nogal magertjes'
- 'Verkennen van de nieuwe bestuursstijl is onder-gefaciliteerd: participatie gebeurt niet vanzelf'
- 'Het is een chaos daar, bij de gemeente. Ook op de communicatieafdeling'

Hoe gaan we door? Mogelijke oplossingsrichtingen

- 'Ik wil dat we opnieuw beginnen, met meer zekerheden en deadlines. We moeten inperken'
- 'Werk samen met DIBO en koppel Energie coöperatie Overijssel aan technisch experts'
- 'We moeten mensen in bezieling mee krijgen'
- 'De gemeente of mensen van de gemeente moet geen actieve rol hebben; dat riekt naar verpersoonlijking van de gemeente'
- 'Nu werken aan een stevig fundament van mensen uit de wijk. We moeten concrete kennis bieden en zo werken naar de 1ste verdieping'
- 'Leun op mensen die al aardgasvrij zijn; zij weten hoe het moet en kan'
- 'Vergeet de huurders niet. We moeten ze helpen om ze te beschermen tegen de hoge prijzen die een warmtenet met zich mee brengen'.
- 'Het project kan doorgaan: geeft een tussenrapportage aan de groep en aan de raad. Zorg dat de kernwerkgroep iedereen bij elkaar roept en luister naar elkaar'
- 'Brengt de mensen gelijkvloers bij elkaar en nodig uit mee te doen'
- 'Het project is door de gemeente te vroeg en te rigoureuus gestart. In hoog tempo, we lopen voor de muziek uit. Rigoureuus omdat de gemeente alleen maar denkt vanuit een warmtenet als oplossing en te vroeg omdat het aanstaande rechtse kabinet ons straks toch weer terugfluit'
- 'Nu niet stoppen! Breng bewoners en raad bij elkaar'
- 'De wethouder is aan zet: geef de raad nu een update. De raad trekt pas aan de bel als het nodig is'
- 'Bewoners hebben begeleiding nodig; niet van de gemeente, maar onafhankelijke begeleiding'.
- 'We moeten de gemeente ook bedanken voor de kans die we kregen. Voor hen is het ook lastig'.
- 'Als de gemeente het project gaat stoppen, dan spreek ik ze erop aan. We moeten doorgaan, samen!'
- 'Ik miste het gezamenlijke; de gemeente liet het gewoon los. Je kunt zoiets niet aan alleen bewoners overlaten'.
- 'Er is heel veel kennis en kunde in de wijk: gebruik die'
- 'Als ik betaald krijg, wil ik als bewoners misschien wel projectleider van de wijk zijn. Misschien zeg ik mijn baan dan wel op. Het gaat om tijd, budget en vrije hand'
- 'Zet in op energiebesparing en isolatie'
- 'Pak als gemeente de regie terug. Je moet dit niet zelf willen doen als bewoners. Gemeente (overheid) heeft een zorgplicht en moet informatie open en transparant laten

zien hoe het keuzes maakt'

- 'De wethouder moet met de raad praten: dan krijg je het voor elkaar om dit project door te laten gaan. Laat hem een projectplan maken'.
- 'Zorg voor duidelijke kaders, sla piketpaaltjes. Althans, dat had moeten gebeuren'.

Bijlage 3: Gedicht 'Six blind men and an elephant' (zes blinde mannen en een olifant)

In de Kroniek van Wensink-zuid wordt gesproken over duiding van het project en de vergelijking met het Indiase gedicht 'Six blind men and an elephant'. Hier onder staat het complete gedicht. (Bron: Peace Corps)

Long ago six old men lived in a village in India. Each was born blind. The other villagers loved the old men and kept them away from harm. Since the blind men could not see the world for themselves, they had to imagine many of its wonders. They listened carefully to the stories told by travelers to learn what they could about life outside the village.

The men were curious about many of the stories they heard, but they were most curious about elephants. They were told that elephants could trample forests, carry huge burdens, and frighten young and old with their loud trumpet calls. But they also knew that the Rajah's daughter rode an elephant when she traveled in her father's kingdom. Would the Rajah let his daughter get near such a dangerous creature?

The old men argued day and night about elephants. "An elephant must be a powerful giant," claimed the first blind man. He had heard stories about elephants being used to clear forests and build roads.

"No, you must be wrong," argued the second blind man. "An elephant must be graceful and gentle if a princess is to ride on its back."

"You're wrong! I have heard that an elephant can pierce a man's heart with its terrible horn," said the third blind man.

"Please," said the fourth blind man. "You are all mistaken. An elephant is nothing more than a large sort of cow. You know how people exaggerate."

"I am sure that an elephant is something magical," said the fifth blind man. "That would explain why the Rajah's daughter can travel safely throughout the kingdom."

"I don't believe elephants exist at all," declared the sixth blind man. "I think we are the victims of a cruel joke."

Finally, the villagers grew tired of all the arguments, and they arranged for the curious men to visit the palace of the Rajah to learn the truth about elephants. A young boy from their village was selected to guide the blind men on their journey. The smallest man put his hand on the boy's shoulder. The second blind man put his hand on his friend's shoulder, and so on until all six men were ready to walk safely behind the boy who would lead them to the Rajah's magnificent palace.

When the blind men reached the palace, they were greeted by an old friend from their village who worked as a gardener on the palace grounds. Their friend led them to the courtyard. There stood an elephant. The blind men stepped forward to touch the creature that was the subject of so many arguments.

The first blind man reached out and touched the side of the huge animal. "An elephant is smooth and solid like a wall!" he declared. "It must be very powerful."

The second blind man put his hand on the elephant's limber trunk. "An elephant is like a giant snake," he announced.

The third blind man felt the elephant's pointed tusk. "I was right," he decided. "This creature is as sharp and deadly as a spear."

The fourth blind man touched one of the elephant's four legs. "What we have here," he said, "is an extremely large cow."

The fifth blind man felt the elephant's giant ear. "I believe an elephant is like a huge fan or maybe a magic carpet that can fly over mountains and treetops," he said.

The sixth blind man gave a tug on the elephant's coarse tail. "Why, this is nothing more than a piece of old rope. Dangerous, indeed," he scoffed.

The gardener led his friends to the shade of a tree. "Sit here and rest for the long journey home," he said. "I will bring you some water to drink."

While they waited, the six blind men talked about the elephant.

"An elephant is like a wall," said the first blind man. "Surely we can finally agree on that."

"A wall? An elephant is a giant snake!" answered the second blind man.

"It's a spear, I tell you," insisted the third blind man.

"I'm certain it's a giant cow," said the fourth blind man.

"Magic carpet. There's no doubt," said the fifth blind man.

"Don't you see?" pleaded the sixth blind man. "Someone used a rope to trick us."

Their argument continued and their shouts grew louder and louder.

"Wall!" "Snake!" "Spear!" "Cow!" "Carpet!" "Rope!"

"Stop shouting!" called a very angry voice.

It was the Rajah, awakened from his nap by the noisy argument.

"How can each of you be so certain you are right?" asked the ruler.

The six blind men considered the question. And then, knowing the Rajah to be a very wise man, they decided to say nothing at all.

"The elephant is a very large animal," said the Rajah kindly. "Each man touched only one part. Perhaps if you put the parts together, you will see the truth. Now, let me finish my nap in peace."

When their friend returned to the garden with the cool water, the six men rested quietly in the shade, thinking about the Rajah's advice.

"He is right," said the first blind man. "To learn the truth, we must put all the parts together. Let's discuss this on the journey home."

The first blind man put his hand on the shoulder of the young boy who would guide them home. The second blind man put a hand on his friend's shoulder, and so on until all six men were ready to travel together.